

TIJORAT BANKNING DEPOZIT SIYOSATI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

BIA-1/23 akademguruh magistranti

Maxsudov Izzat

Hozirgi vaqtda tijorat banklarining normal faoliyat yuritishini ta'minlash uchun depozit siyosati katta ahamiyatga ega, chunki uning negizida faol operatsiyalar uchun asosiy manba bo'lgan bank resurslarining asosiy qismi shakllanadi. Depozit operatsiyalarini barcha tijorat banklari amalga oshiradi. Tijorat banklari o'rtasida omonatchi uchun raqobat mavjud bo'lishiga qaramay, har bir bank mustaqil ravishda samarali bo'lgan depozit siyosatini ishlab chiqadi va amalga oshiradi.

Depozit siyosati yuridik va jismoniy shaxslarning omonatlari ko'rinishidagi mablag'larini banklar tomonidan keyinchalik o'zaro manfaatli foydalanish maqsadida jalb etishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuidir. Depozit siyosatini shakllantirishda bank omonat turlarini, ularni saqlash muddatlarini, operatsiyalarni amalga oshirishning asosiy qoidalarini va boshqa shartlarni mustaqil ravishda belgilaydi.

Depozit siyosatining eng muhim elementlari quyidagilardan iborat: har xil turdagi depozitlarning optimal kombinatsiyasini va ularni saqlash muddatlarini belgilash. Hozirgi vaqtda har bir tijorat banki o'zi uchun qaysi turdagi omonatlar eng foydali ekanligini mustaqil aniqlash huquqiga ega. Shuning uchun depozit siyosati, birinchi navbatda, quyidagi asosiy talablarga javob berishi kerak, masalan:

- depozit stavkalari tizimi bozor sharoitlariga yo'naltirilgan bo'lishi kerak, ya'ni stavkalarni ishonchlilik nuqtai nazaridan unga yaqin raqobatchilardan pastroq darajada ushlab turadigan bank o'z mijozlarining bir qismini yo'qotish xavfini tug'diradi;

- iqtisodiy maqsadga muvofiqligi - depozit siyosati kreditorlarga vaqtincha bo'sh pul mablag'larini joylashtirishdan foyda olishni ta'minlash, shu bilan birga banklarga o'zlarida mavjud bo'lgan resurslardan foydali foydalanish imkonini berish uchun mo'ljallangan;

- depozit stavkalarining tuzilishi va ularning miqdori, omonat turlari bo'yicha bir xil bankning boshqa taqqoslanadigan vositalariga nisbatan, shuningdek, mijozlarning turli toifalari bo'yicha farqlanishi.

Tijorat bankining depozit siyosati sub'ektlari tarkibiga bank mijozlari, tijorat banklari va davlat organlari kiradi. Depozit siyosatining ob'yektlariga bankning jalb qilingan mablag'lari va bankning qo'shimcha xizmatlari kiradi. Depozit siyosatining o'ziga xos tamoyillari bank xarajatlarining maqbul darajasini, depozit operatsiyalarining xavfsizligini, ishonchliligini ta'minlash tamoyillarini o'z ichiga oladi.

Tijorat bankining depozit siyosatining asosiy maqsadi eng past narxda imkon qadar ko'proq pul jalb qilishdir. Ushbu maqsadga erishish jarayonida quyidagi muammolarni hal qilish rejalashtiriladi:

- moslashuvchan foiz stavkalari siyosatini yuritish;
- bank xizmatlari sifatini oshirish va mijozlarga xizmat ko'rsatish madaniyatini oshirish;
- kelajakda maksimal foyda olish maqsadida depozit operatsiyalarini amalga oshirish;
- depozit operatsiyalari va kredit qo'yilmalar o'rtasidagi izchillikni saqlash;
- foiz xarajatlarini kamaytirish yo'llarini topish;
- bank risklarini minimallashtirish.

Depozit siyosatini shakllantirish jarayonida tijorat banklari bilan yuridik, jismoniy shaxslar va davlat o'rtasida ularning vaqtincha bo'sh pul mablag'larini jalb qilish bo'yicha iqtisodiy munosabatlar o'rnatilib, bu boradagi amaliy chora-tadbirlar va ularni amalga oshirish yo'llari belgilanmoqda. Depozit siyosatini yuritishda depozit operatsiyalarini tashkil etish tamoyillari va ularning jami naqd pul aylanmasi bilan aloqasi, depozit operatsiyalarini boshqarishda iqtisodiy va tashkiliy usullarning nisbati, depozit hisobvaraqlarining shakllari va ularning doirasi, ochish va yopish tartibi, depozit hisobvaraqlari, mijozlarning pul mablag'larini kiritish va yechib olish qoidalari, bir depozit hisobvarag'idan boshqasiga pul mablag'larini o'tkazish tartibi va shartlari, depozit hisobvaraqlarida mablag'larni saqlash muddatlari hisobga olinadi. Mijozlarga ko'rsatilayotgan xizmatlar ko'lamini kengaytirishga doimiy e'tibor qaratadigan, xarajatlarni kamaytiradigan, kredit va hisob-kitob-kassa xizmatlari sifatini yaxshilaydigan, turli imtiyozlarni taqdim etuvchi, mijozlarga har xil turdagi maslahatlarni taklif etuvchi, shuningdek, doimiy ravishda xizmat ko'rsatish monitoringini olib boruvchi tijorat bankigina. ushbu chora-tadbirlar majmuini amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lishi va xizmat ko'rsatish madaniyati. Aynan mana shu chora-tadbirlar majmui tijorat bankining depozit va kredit operatsiyalari bo'yicha foiz stavkalari darajalari o'rtasidagi nisbatni o'rnatishda muhim rol o'ynaydi.

Shuni ham ta'kidlash kerakki, depozit siyosatini shakllantirish jarayoni bank tomonidan olib borilayotgan foiz siyosati bilan bevosita bog'liq, chunki depozit foizlari resurslarni jalb qilish sohasida eng samarali vosita hisoblanadi. Hozirgi vaqtda banklar depozitlar bo'yicha raqobatbardosh foiz stavkalarini Rossiya Federatsiyasi Markaziy bankining diskont stavkasidan, pul bozorining holatidan va o'zlarining depozit siyosatidan kelib chiqqan holda mustaqil ravishda belgilashlari mumkin - omonatlarning ayrim turlari bo'yicha. daromad omonat muddati, miqdori, hisob-kitob operatsiyalarining o'ziga xos xususiyatlari, hajmi va tabiati bilan bog'liq xizmatlar bilan belgilanadi. Bank tomonidan omonatlar bo'yicha foizlarni to'lash operatsion xarajatlarning asosiy qismini tashkil etadi, shuning uchun banklar, bir tomondan, yuqori foiz stavkasidan manfaatdor emas, ikkinchi tomondan, ular bunday foiz

stavkasini saqlab qolishga majbur. mijozlar uchun jozibador bo'ladigan depozitlar bo'yicha foiz stavkasi darajasi. Tijorat banklari omonatlarni, ayniqsa katta hajmdagi va uzoq muddatga jalb qilishga urinib, foiz xarajatlarining o'sishiga qaramay, o'z mijozlariga yuqori foiz stavkalarini taklif qilmoqdalar. Biroq, banklar tomonidan aholidan mablag'larni jalb qilish cheksiz emas.

Xulosa qilishimiz mumkinki, banklar va boshqa moliya institutlari o'rtasida jismoniy shaxslarning omonatlari bo'yicha raqobatning kuchayishi hozirgi vaqtda juda ko'p turli depozitlar, ularning narxleri va xizmat ko'rsatish usullarining paydo bo'lishiga olib keldi. Mutaxassislarining ta'kidlashicha, bugungi kunda bank depozitlarining 30 dan ortiq turi mavjud. Shu bilan birga, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu mijozlarga pul mablag'larini tejash va ularning manfaatlariga mos keladigan tovarlar va xizmatlar uchun to'lashning eng maqbul va mumkin bo'lgan shaklini tanlash imkonini beradi.